

ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВІЙСЬКОВИХ У РЕАБІЛІТАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Михида С. П.

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

smikhida50@gmail.com

Уявлення про особистість без врахування її взаємодії з оточенням приречене на неповноту, а то й втрату сутнісних характеристик, а у випадку наукового осягнення – її достовірності. Саме факт суспільності, соціальності, врешті, перебування тієї чи тієї особи в колі її дружньому / нейтральному / ворожому, середовищі сумірному за пріоритетами, чи неприйнятному з огляду на світоглядні, етичні, естетичні, моральні орієнтири, які є формотворчими чинниками особистості, породив відповідну зацікавленість психологів проблемою взаємин / взаємодії / співіснування / стосунків як емпірично, так і теоретично. Свідченням цьому наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, у яких представлена широта поглядів на міжособистісну взаємодію.

Понад це, не лише сутність, а й формулювання проблеми міжособистісної взаємодії, її вербалізація, як зауважує Л. Журавльова, потребує серйозного академічного осмислення: «У вітчизняній психологічній літературі досить часто зустрічаємо так звані лінгвістичні метаморфози понять «міжособистісна взаємодія», «міжособистісні взаємини», «міжособистісні взаємовідносини», «міжособистісні відносини», «міжособистісні стосунки», «міжособистісне спілкування», «міжособистісний контакт». Вживаючи їх як синоніми, науковці нівелюють семантичні відмінності цих понять, що зумовлює виникнення різного роду змістових деформацій» [1].

І енциклопедичної характеристики цього явища теж далеко не досить для його розуміння. Скажімо, досить свіжий, як для видання такого типу «Сучасний тлумачний психологічний словник» у статті «Взаємодія міжособистісна», у цілому презентуючи явище, визначаючи його «ширше» й «вужче розуміння», та основні ознаки: «предметність», «експлікованість», «ситуативність», «рефлексивну багатозначність», як, до речі, й інші джерела, розрізняє лише два основних типи міжособистісної взаємодії: «співробітництво (кооперацію)» і «суперництво (конкуренцію)» [4, с. 47]. Чи вичерпує це багатство точок дотику членів тієї чи тієї спільноти? Думається, ні. І це потребує наукової інтерпретації на матеріалі, розуміння якого ускладнюється екстремальністю формування психічної проблеми через перебування у горнілі війни.

При цьому досвід і осмислення жодної з сучасних воєн не буде мати остаточних оцінок, характеристик і рекомендацій та потребує корекції з огляду на її характер – визвольна на території власної країни з ворогом, який експліцитно позиціонував себе другом. На відміну від, скажімо, в'єтнамської, про наслідки для психіки вчорашніх військових, які і є об'єктом нашого дослідження, зауважує в одному зі своїх інтерв'ю Френк Пьюселік, ветеран в'єтнамської війни, психолог, один із розробників системи реабілітації ветеранів військових конфліктів в США, постійний консультант Корпусу миру, один із розробників НЛП та програм подолання ПТСР [5]. Аналіз здобутків цього автора, як і досліджень наслідків психотравм та психологічної реабілітації учасників збройних конфліктів потребує особливої уваги. Стосується це і природи життєвого простору учасників реабілітації, як наукової проблеми і локусу співіснування та позбування травми.

Тож поставлена мета цієї студії потребує осмислення питання про багатозначність розуміння сутності взаємодії між членами військової спільноти, окреслення природи цієї спільноти і варіантів її можливостей з огляду на терапевтичну функцію.

Актуальності додає розширення кола й глибини екстремального впливу повномасштабної війни на психічний стан українців у різних ареалах їхнього буття: окупація, деокупована територія, місця переміщення в межах та за межами країни, відносно не зачеплена війною територія – для цивільних громадян, лінія фронту і місця лікування та реабілітації – для військових, кількість яких у разі збільшилася з часу повномасштабного вторгнення.

Дослідження психічного стану військових нині набуває надзвичайної уваги, зважаючи як на необхідність максимальної злагодженості в підрозділах під час виконання бойових завдань, перебування в одному просторі під час перепочинку, так і в умовах виходу за межі фронту, коли травмувальні для психіки наслідки вимагають корекції для подальшого виконання службових обов'язків та / або виходу в цивільний простір.

Попри загальну картину єдності й злагодженості у військових підрозділах, які дають стратегічний і тактичний результат на полі бою та ведуть українські сили оборони до перемоги, є усі підстави говорити про наявність у бійців невротичних станів різної етіології, які реально чи потенційно впливають на, і, водночас, разом із психічними наслідками перебування у зоні військових дій є похідними міжособистісних стосунків.

Їхня значимість не вичерпується власне бойовими умовами і по-особливому виявляється в процесі реабілітації. Йдеться про взаємодію в межах лікувальних установ та реабілітаційних центрів, де бійці разом із перебуванням в полі стосунків із медичним персоналом, реабілітологами, залишаються під силою впливу звичного для них середовища військовослужбовців. Особливістю цієї взаємодії є створення середовища типологічно близько-

го, але особистісно іншого, контактування з раніше незнайомими, або малознайомими колегами по зброї, і, відповідно, впливу на вияви невротизму та потенційне набуття ними психічної рівноваги.

Питання міжособистісних стосунків як одного з чинників компенсації невротичних станів, що є центральним аспектом нашого дослідження, потребує звернення до проблеми життєвого простору для реабілітації, який може і має бути сприятливим для виконання своєї місії. І тут в нагоді стає теорія поля Курта Левіна [2], згідно з постулатами якої вагомим для особистості є її оточення, але оточення нематеріальне або соціальне, а їхній відбиток у свідомості цієї особистості. При цьому значимими постають як взаємозалежні факти в житті конкретної людини в конкретний час, так зв'язок поля і з минулим, і з майбутнім особистості. Синергія часопросторових пластів у свідомості учасника процесу реабілітації гіпотетично має терапевтичний ефект, який оприявнюється емпіричною практикою.

Продуктивною в цьому контексті постає теза про «перехід сучасної психологічної науки на постнекласичний етап розвитку», що «зумовлює трансформацію її методологічних засад та оформлення нових парадигмальних підходів, в основі яких лежать синергетичні уявлення про складні динамічні процеси в системах, що самоорганізуються» [3, с. 5] (курсив наш – С. М.). Додамо лише – і в тих, які потребують організації, аби підпорядковувати ці процеси поставленій меті: психологічній реабілітації військовослужбовців ЗСУ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавльова Л., Коломієць Т. Структурно-динамічна модель мезовиміру міжособистісної взаємодії «Український науковий журнал «Освіта регіону»: Політологія. Психологія. Комунікації». 2013. №4. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1223> (дата звернення 04.04.23).
2. Левин К. Теория поля в социальных науках. СПб: Речь. 2000. 368 с.
3. Синергетичний підхід до психологічних процесів у системах різного рівня організації: монографія / авт. кол.: Н. Гончарова, Ю. Калюжна, Ю. Клименко, В. Лаврінченко [та ін.]; за ред.: К. Седих, І. Тітова. Полтава: Астроя, 2020. 223 с.
4. Шапар В. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор. 2007. 640 с.
5. Шклярська О. Правила, за якими живе людина війни, має знати кожен українець. URL: <https://racurs.ua/ua/934-pravyly-za-yakymy-jyve-ludyna-viynurovunen-znaty-kojen-ukrayinec.html> (дата звернення 04.04.2023).